

Ekonomistas, istorikas, visuomenės veikėjas Eugenijus ROMERIS

Parengė Jurgis ŽELVYS

Eugenijus Romeris (*Römer* arba *Roemer*, 1871–1943) – ekonomistas, istorikas, visuomenės veikėjas, mokslų daktaras, bajoras. Jis gimė 1871 m. rugsėjo 21 d. Tytuvėniuose (Tytuvėnuose) – šeimoje, kuri priklausė kilmingai sulenkėjusiai Pabaltijo vokiečių giminei. Eugenijaus tėvas buvo Izidorius Romeris, mama – Celina Pšeciševskaitė, kuri, 1866 m. ištekėdama už I. Romerio, kraičio gavo Tytuvėnų dvarą. Tada šis dvaras perėjo Romeriams.

Eugenijus studijavo Rygoje, Berlyne, Tiubingene. Mokslinį laipsnį gavo apsigynęs mokslinę disertaciją baudžiamosios tema.

1941 m. birželio 16 d. kartu su žmona Sofija sovietų buvo ištremtas į Sovietų Sąjungos Komijos autonominę respubliką – Syktivkarą.

Lenkų kalba parašė atsiminimus (lenk. *Dziennik*), kuriuose pateikta daug aktualios informacijos apie lenkų nacionalizmą Lietuvoje I ir II pasaulinių karų laikotarpiu, tremtį II pasaulinio karo metais. Neturima žinių, kad jie būtų išversti į lietuvių kalbą ir kad kas nors šį vertingą darbą planuotų išleisti.

E. Romeris mirė 1943 m. gegužės 2 d. Kuibyševe (Novosibirsko sritis Rusijoje) būdamas tremtyje. Palaidotas Kuibyševo kapinėse.

2009 m. Kultūros, filosofijos ir meno institutas išleido iš lenkų į lietuvių kalbą išverstą didelės apimties E. Romerio knyga „Livonijos ir Lietuvos Romerių giminės istorija“, kurią spaudai parengė viena žymiausių Romerių giminės istorijos tyrinėtojų – menotyrininkė dr. Jolanta Širkaitė. Šią istoriją, kuri apima laikotarpį nuo giminės ištakų XIII a. iki XX a. vid., E. Romeris parašė 1936 metais. Rengiant knygą spaudai ji buvo moksliai redaguojama ir papildyta šių dienų medžiaga. Knygoje yra pateikta ir patikslinta bei papildyta bibliografija, komentarai, ištaisyti kai kurie buvę netikslumai. Kaip skelbia knygos leidėjai, „siekiant parodyti Romerių gi-“
(Nukelta į 22 p.)

Eugenijaus Romerio portretas. 1942 m. dailininkė Sofija Romerienė. Fotoreprodukcija iš RKIC archyvo

Sofijos ir Eugenijaus Romerių dukra Eugenija Riomerytė 1933 m. Fotografas Edvardas Romeris. Nuotrauka Saugoma Lietuvos nacionaliniame dailės muziejuje, LNDM Fi-2107-12

Sofija ir Eugenijus Romeriai su savo vaikais 1933 m. Fotografas nežinomas. NDM Fi 2107-7.

Sofijos ir Eugenijaus Riomerių šeima 1934 metais. Fotografas Edvardas Riomeris. LNDM Fi 2107-85
Abi nuotraukos saugomos Lietuvos nacionaliniame dailės muziejuje

minės istorijos tęstinumą, knygos pabaigoje atskiru skyriumi pateikiami biografiniai Romerių, dabar gyvenančių emigracijoje ir Lietuvoje, duomenys. Paties E. Romerio pateiktos genealoginės lentelės yra patikslintos ir papildytos naujais duomenimis. Siekdami tikslumo ir platesnės sklaidos, leidinio rengėjai, be lietuviškojo vertimo, pateikė ir originalių tekstų lenkų kalba. Tekstinė informacija yra papildyta unikalia ikonografinė medžiaga – privačiuose giminės archyvuose saugomomis nuotraukomis, tapytų giminės portretų reprodukcijomis.

Romerių giminė plati ir garsi, ypač buvusiais dailininkais. Jų dinastiją pradėjo Edvardas Jonas Romeris (1806–1878). Dailininkai buvo du jo sūnūs: Alfredas (1832–1897) ir Edvardas Matas (1848–1900). Dailę yra studijavę Edvardo Jono brolio Severino vaikai – Marija (1847–1939) ir Kazimieras (1848–1921) bei jų pusseserė Marija (1829–1852).

XX a. dailės tradicijos buvo puoselėjamos Romerių giminei priklausiusiuose dvaruose – jau minėtuo-

Eugenijaus Romerio knygos „Livonijos ir Lietuvos Romerių giminės istorija“ (Vilnius, 2009) viršelis

se Tytuvėnuose, taip pat ir Janapolyje (Anykščių r.), Pagryžuvyje (Kelmės r.), Bagdoniškyje (Rokiškio r.).

XIX–XX a. Romerių giminėje buvo ir iškiliių teisininkų, filosofų, ekonomistų, žemės ūkio specialistų. Lietuvoje gyvenusius Romerius po platų pasaulį išblaškė 1940-ųjų metų įvykiai, kai Lietuvoje buvo įvesta sovietų valdžia, 1941 m. prasidėjo trėmimai. Tie, kas spėjo pasitraukti į Vakarus, kurių nepalietė tremtis, įsikūrė Europos, Afrikos, Amerikos bei Australijos valstybėse. Iš Lietuvoje likusių garsiausias yra Bagdoniškių dvare gimęs pedagogas, publicistas, valstybės ir visuomenės veikėjas, teisės mokslų daktaras (1932 m.), mokslinių knygų autorius Mykolas Pijus Romeris (1880–1945), kurio vardu pavadintas Lietuvos teisės universitetas.

1940–1941, 1944–1990 metais Riomerių giminei Lietuvoje priklausę dvarai, namai Vilniuje buvo nacionalizuoti. Vilniuje (Bokšto g. 10) buvusi S. Romerienėsi dailės studija yra rekonstruota.

Išliko vertingas Romerių giminės archyvas. Anksčiau metais jis buvo saugomas Antanašės dvare, dabar – Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje ir Varšuvos nacionalinėje bibliotekoje.